

Bon-BOM

2018. január | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 7. évfolyam, 4. szám

Felhívás
2. oldal

Arany Medál-díj
10. oldal

Év eleji leltár
3. oldal

Kritikák
13. oldal

Vízkereszt nyomában
4. oldal

Színházi kisokos
16. oldal

Az okostelefon hatásai
6. oldal

Filmajánló
18. oldal

Felhívás a Mozaikok konferenciára

Eddig négy alkalommal rendeztük meg az ELTE BTK-n, illetve a Rákóczi úton található „klubhelyiségben” a Bolyai Önképző Műhely hallgatói konferenciáját, a *gyalogos szemináriumot*. Ezeknek célja az volt, hogy jobban megismerkedjünk egymás szakmai területével, kutatási témájával, illetve előadóként azt gyakoroljuk, hogyan lehet elmagyarázni a saját szakmánk problémáit egy intelligens, de nem szakmabeli közönségnek. A rendezvényeknek hagyományteremtő célja is volt, ezért a BOM tagjai számára jövőre ötödik alkalommal rendezzük meg, ezúttal a **MOZAIKOK** elnevezésű konferenciát.

A konferencia tervezett időpontja: **2018. március 2. (péntek) 9:00–19:00**

A jelentkezéshez (mindhárom évfolyamból) küldjétek el a neveteket, a tervezett előadásotok címét és egy 2000 karakter hosszúságú absztraktot a racz.mark@gmail.com e-mail címre 2018. február 10-ig. Ebből – a tavalyihoz hasonlóan – egy rövid absztraktfüzetet adunk ki.

Az előadások legfeljebb 20 perces időkeretbe férjenek bele (15 perc előadás + 5 perc vita), lehetőség szerint PowerPoint-tal, Prezivel és más segédanyaggal (kép, szobor, könyv, tervrajz, makett) illusztrált prezentációk legyenek. Az előadások tartalmazzanak önálló gondolatokat is az adott témáról, de jelentős tudományos áttörések bemutatása nem elvárás. A 15 perces előadások után lehetőség nyílik röviden hozzászólásokra és kérdésekre.

Ugyanakkor felhívjuk a jelentkezők figyelmét, hogy a konferencián elhangzott előadásokat a szerkesztett változatban is közre szeretnénk adni, ezért arra kérünk minden jelentkezőt, hogy **nyár végéig (azaz 2018. augusztus 31-ig)** elektronikus formában küldje el a leendő kötetbe szánt tanulmányát az irodalomjegyzékkel együtt a fentebb említett e-mail címre.

Szólhattok szakmailag felkészültebb ismerősnek is, nyitottak vagyunk külsők által tartott előadásokra is; ezenkívül természetesen a BOM alumnusai számára is adott a lehetőség. Egy előadó csak egy előadást tarthat.

A konferenciát követően egy szerény állófogadásra hívjuk meg előadóinkat és vendégeinket. Előadóknak megjelenés alkalomhoz illő öltözékben; ugyanakkor alkohol fogyasztása a rendezvény alatt tilos.

Leltár

Az év vége, az új év kezdete sokak számára magával hoz egyfajta életre vonatkozó leltárt is. Mi történt az elmúlt évben? Milyen sikereim, kudarcaim voltak? Milyen öröm, bánat ért? Fontos pillanatok, emberek, helyzetek... Áttekintjük kapcsolatainkat, és azon is gondolkodhatunk, körülöttünk mi történt. S ezzel együtt elkezdjük tervezgetni az új évet, újévi fogadalmakat teszünk, lelkesedünk. A karácsonyi-szilveszteri időszak, amikor van egy kis idő pihenni és gondolkodni, lehetővé teszi ezt a számvetést. Ekkor a hideg idő miatt is egy kicsit befelé fordulunk, és önvizsgálatot tarthatunk, amihez segítséget is kaphatunk. Az Évrendező Füzet már több éve letölthető a <http://yearcompass.com/hu/> oldalról. Segít átgondolni az előző évet, és megtervezni az újat. Akár egyedül, akár társaságban is kitölthető. De érdemes rá több órát szánni.

Családtagjainkkal való kapcsolatainkon is gondolkodhatunk, hiszen aki egyébként már nem is a családjával él, ilyenkor újra találkozik velük, és gyakran újra megelevenedik a múlt. Honnan jöttem? Hol vagyok most? Merre tartok? Ezeket is gondolkodhatunk. De talán az se baj, ha észben tartjuk a közhelyet, miszerint nem a cél, hanem az út a fontos... s kicsit átgondoljuk, itt és most hogyan is érezzük magunkat. Kik vesznek körül minket? Jó-e ez így nekünk? Ha nem, miért nem változtatunk? Meglátjuk-e

a csodát, amiért hálásak lehetünk, vagy csak a boldogtalanságot, a hibát keressük? Tudjuk-e mondani, hogy ez így elég, most elég boldog vagyok, most ez így jó? Tudunk-e megpihenni, örülni... vagy mindig többre vágyunk, elégedetlenkedünk? Aggódunk és félünk? Észre vesszük-e, hogy vannak rajtunk kívül mások is? Tudunk-e bocsánatot kérni? Megbocsátani? Magunknak is akár. Tudunk-e őszinték lenni, legalább magunkhoz... és másokhoz? Felmerjük-e vállalni sebezhetőségünket? Merjük-e rábízni magunkat másra? Mit kezdünk a kudarcokkal, csalódással? Mit teszünk, ha a bizalom sérül?

Van egy gyakorlat. Az egyik személy feladata az, hogy teljesen elengedje magát és eldőljön, a többieknek pedig az a feladatuk, hogy elkapják és megtartsák. Amikor volt alkalmam látni ezt a gyakorlatot, a személy egy asztalra állított székről dőlt hátra, és bízott abban, hogy a csoport elkapja és megtartja. Nyilván nem volt neki könnyű hátradőlni, de miután egyszer sikerült neki, még vagy kétszer megcsinálta. Fantasztikus, felszabadító élmény volt.

Min múlik, hogy milyen lesz a 2018-as év? Önmagában egy szám módosulásától nem változik semmi. Belül tudunk változni. Erre adhat lehetőséget az év végi leltár.

Kepics Zsanett

Vízkereszt nyomában a Nílustól Sopronig

Január hatodikára esik a katolikus egyház egyik fontos ünnepe, a vízkereszt. A jeles naphoz három esemény is kapcsolódik: a három napkeleti bölcs látogatása az újszülött Jézusnál; az első csoda, amikor Jézus a kánai menyegzőn borrá változtatja a vizet, valamint Jézus megkeresztelkedése.

A hagyomány szerint Keresztelő Szent János a bűnöktől való megtisztulás jelképeként rituálisan alámerítette Jézust a Jordán folyó vizébe. Ez a szimbólum olyannyira erős szerepet kapott a katolikusoknál, hogy a keresztséget első szentségként, már csecsemőkorban kiszolgáltatták az egyház új tagjának, szemben például a baptistákkal, ahol felnőttkorban, a jelölt önálló döntése és hitvallása után történhet meg a szertartás. Többek között éppen a keresztelés módja az, amiben a baptisták élesen megkülönböztetik magukat a katolikusoktól, hiszen a vízzel való meghintéssel szemben ők egy, erre a célra kialakított medencében az egész testet alámerítik. Rituális mosakodásról a zsidó vallás kapcsán is hallhattunk. Milyen kapcsolat van közöttük, és mi lehet ennek az esszenciális szimbólumnak az eredeti jelentése és gyökere?

A válaszáért érdemes megvizsgálnunk az egyiptomi vallást, amely Jézus korára már több ezer éves hagyomá-

nyokon alapuló, a tisztálkodással és a vízzel is összefüggő rítusokat tartalmazott. A hívők ugyanis csak meghatározott feltételek teljesülése után léphettek be a templomba, ahol az egyetlen cél az istenséggel való megihitt kapcsolat kialakítása, valamint elmélyült kommunikáció folytatása volt. Ehhez pedig koncentrálni kellett. Az egyiptomi vallási rituálék előírásai egyrészt a templombeli tevékenységre való összpontosítást segítették, másrészt a higiénia megteremtésével az egészség megőrzését szolgálták.

Különbséget tettek a papok és a köznép kötelezettségei között, de az általános tisztasági előírások közé tartozott a szertartás előtti böjt, a borotválkozás, a megfelelő öltözet viselése, valamint a mosakodás, amely a teljes test alámerülését jelentette egy vízzel töltött medencében. A víz alá merülést a templomi szertartáson kívül is gyakorolták, újév ünnepén az egyiptomi nép rituálisan megmerítkezett az áradó Nílusban.

Az erős kulturális hatások révén a mosakodás rituáléja Izraelben is meghonosodott. A szokást egy vallási csoport, az esszénusok is gyakorolták. Bár őket a Szentírás nem említi, létezésüket dokumentálta néhány ókori szerző. Jozephus Flavius szerint a farizeusok és a szaddaceusok mellett ők

voltak a harmadik zsidó vallási szekta. Az esszénusok a városi társadalomtól elkülönülve, szigorú szabályok mellett éltek. Vagyonközösséget alkottak és megosztották javaikat, ezért nem kereskedtek. Nem katonáskodtak, fegyvert csak a rablókkal szembeni önvédelemre tartottak. Nem mutatnak be állatáldozatot, egyes csoportjaik pedig cölibátusban éltek. A ró-luk szóló beszámolók és a Keresztelő Szent Jánosra vonatkozó bibliai részletek alapján nem egyértelmű, hogy János egy esszénus közösség

tagja volt, vagy csak egy magányos, pusztai remete, akire hatással voltak a csoport tanai és életmódjuk.

A zsidó vallási előírások kikötik, hogy az alámerülést folyóvízben kell elvégezni (például a Jordán vízében, ahogy János és Jézus is tette), kivéve, ha az imaház a folyótól távol eső helyen található. Ekkor ugyanis az ásott kutakból kinyert víz használata is engedélyezve volt. A zsinagógák fürdője két részből állt, egy alámerülő kútból, héberül mikvéből, és egy fürdőrészből. Utóbbi egy víztározó agyagkorsókkal és egyéb tisztálkodó eszközökkel felszerelt helyiség volt, ahol a mikve szent vizébe merülés előtt megtisztíthatták magukat a szennyeződésektől.

Nem kell messzire menjünk, hogy „élőben” is betekintést nyerjünk a zsidó rituális fürdők világába. Elég Sopronig utazni, a város történelmi központja, a Várkerület ugyanis középkori zsidó imaházat rejt. Nemcsak a megmaradt mikve miatt érdemes meglátogatni, hanem azért is, mert a soproni egyik azon három középkori európai zsinagógának, amely eredeti hármas tagolásában fennmaradt.

Héra Bálint

Az okostelefon öl, butít és nyomorba dönt, mégis szeretjük

Bizonytalan, kiszámíthatatlan mozgás, csökkentett sebesség és lassú reakcióidő. Ha valaki autóval ily módon közlekedett, már 10 éve is sejteni lehetett, hogy telefonál. Napjainkban azonban rettenetesen megszorodtak a gyalogosan is hasonlóan közlekedők. Mikor valaki akadályoz az utcán, tíz-ből kilenc alkalommal a kezében lévő telefonjára mered. Az egyértelműen kellemetlen és veszélyes jelenség arra ösztönzött, hogy alaposabban utána-nézzek az okostelefonok káros hatásainak. Igyekeztem kutatásokkal bizonyítható hatásokat összegyűjteni, az eredmények egészen megdöbbentőek. Természetesen a mobiloknak számos előnye van, javíthat életminőségünkön, ha megtanuljuk jól – a káros hatások elkerülésével – használni.

Ha te is az asztalodon tartod tanulás vagy munka közben a telefonodat, óránként legalább egyszer ellenőrzöd, hogy jött-e üzeneted, azzal kelsz és fekszel, vagy napi 3 óránál több időt töltesz vele, akkor valószínű te is okostelefon-függő vagy. Ebben az esetben a meglehetősen veszélyeztetett csoportba tartozol.

Függőség és elvonási tünetek

A Baylor University belső felmérése alapján a női hallgatók átlagosan napi 10, a férfiak 8 órát lógnak az okostelefonjukon. Az idő jelentős ré-

szét, napi másfél órát csetelésre, közel egy órát emailek küldésére, facebookozásra, internetezésre és zenehallgatásra fél-fél órát szánnak, a maradék idő egyéb alkalmazások használatára és telefonálásra megy el.

A Lookout mobilkészíték-biztonsági megoldásokat kínáló és kutató központ és a Sprint telekommunikációs szolgáltató közös kutatásának eredménye szerint az észak-amerikai felnőttek 63 százaléka óránként legalább egyszer ellenőrzi telefonját, 10 százaléku pedig ötpercenként, és 97 százaléku családtagjai jelenlétében is ezt teszi.

A függőség oka feltehetően az üzenet érkezése által kiváltott dopamin-termelés. Ezen örömhormon a ludas a drogfüggőség kialakulásában is. Hasonlóak az elvonási tünetek is, az 1000 egyetemi hallgató bevonásával készült ~The World Unplugged~ elnevezésű kísérlet eredménye szerint a résztvevők nagy többsége számolt be mentális és fizikai stresszről, pánikról és túlzott elszigeteltség érzéséről mindössze 24 óra elvonási időszak után.

Depresszió és stressz

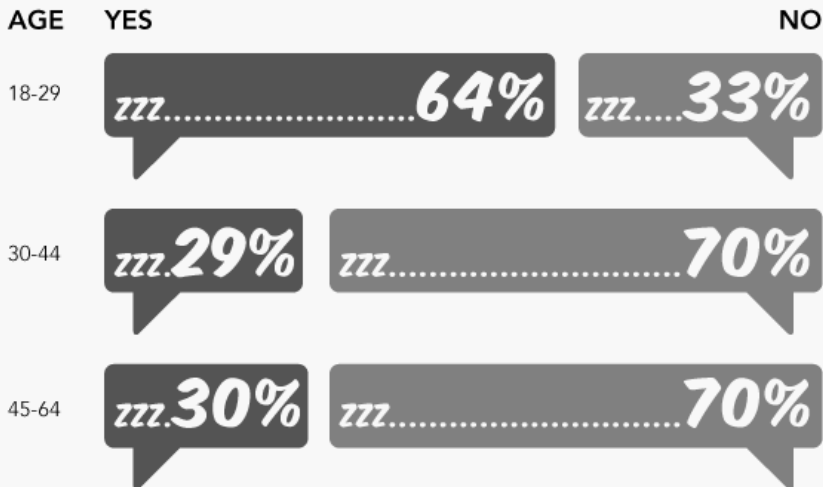
Még nem tisztázott, hogy a telefon okoz-e depressziót, vagy a depresszió elől menekülnek a felhasználók a

képernyő elé, de kapcsolat egyértelműen kimutatható. A Northwestern University kutatásai alapján a telefon GPS és aktivitási adatai pontosabban jelzik a depresszív időszakokat, mint a hangulati kérdőívek. Felmérésük alapján a depresszióban szenvedők tartózkodási helye leginkább az otthonuk, és átlagosan 68 perc aktivitás mérhető náluk, míg a mentálisan egészséges emberek esetében mindössze napi 17 perc aktivitás, és jóval intenzívebb helyváltoztatás mérhető.

Szintén nem kimutatható pontosan, melyik az ok és az okozat, azonban kutatók figyelmeztetnek a mobilinternet elterjedésével párhuzamosan növekvő stressz-szintre. A bejövő üzenetek értesítései elvonják a figyelmet és – a várakozó üzenetek sorozatával – nyomást helyeznek a telefon tulajdonosára. A céges mobilokkal ugyanez a probléma, a hivatalos emailek akár éjszaka is megérkezhetnek, nehezebb elszakadni az irodai teendőktől.

Sleeping With The Smartphone

Have you ever fallen asleep with a cell phone, smart phone or tablet computer in bed with you?

Notes: Percentages may not add up to 100 due to rounding. Those answering "not sure" were not included in this graph. Respondents 65+ were not included due to small sample size. Results among smartphone users only.

Source: HuffPost/YouGov poll, September 7-8, 2013

THE HUFFINGTON POST

Alváspanaszok és neuralgia

A Huffington Post és a YouGov 2013-as felmérése alapján a 30 év alatti lakosság 64 százaléka okostelefonnal, vagy tablettel alszik és terjed a „sleep text”, azaz alvacsetelés jelensége, amikor az illető válaszol az üzenetekre, majd reggel nem emlékszik rájuk. Mivel nagy részük ki sem kapcsolja az internetet éjszakára, az zavarja az alvást, viszont nem ez a legnagyobb probléma.

Egy Science Magazine-ban publikált kutatás szerint a képernyők kék-zöldes árnyalatai intenzívebben hatnak a melatonin-termelésre, mint a kávé, ezáltal károsabbak az alvásciklusra. Míg a kávé 40 perccel tolja ki az ébrenlét idejét, az intenzív esti kék fény akár 3 órával.

Súlyproblémák és edzettség

Az LIJ Health System arra volt kíváncsi a 300 fős mintavétele során, hogy milyen hatással van a mobilon töltött idő az egészségre. Nem meglepő módon azok, akik csak napi másfél órát töltöttek okostelefonon, sokkal fittebbek voltak, mint azok, akik tizennégyet. Az ok egyértelmű, könnyű a képernyő világában ragadni akár órákra is.

Hátfájás és ízületi panaszok

A British Chiropractic Association a nyakra ható, évi akár 10.000 órányi görnyedés okozta extrém terhelésre figyelmeztet, mely Nagy-Britanniában 2015-re már a 16-24 éves korosztály 45 százalékának okozott rendszeres nyak-, vagy hátfájást.

Ezen túlmenően a nagy méretű érintőképernyők bizonyos területeit nehézkes elérni, a nyújtózó ujjakban és a kézben intenzív – főleg egykezes – használat könnyen ízületi panaszokat, gyulladást okozhatnak. A panasz angol neve „text claw”.

A látás- és a hallás romlása

Az American Macular Degeneration Foundation publikációjában kiemelte, hogy a fény UV tartományban ismert káros hatásain kívül a látható kék fény is hasonló látásromlást eredményezhet intenzív, vagy hosszútávú kitettség esetén. Szintén probléma a felülettől mért kicsi távolság, mely folyamatos stresszben tartja a szemet, illetve a monitor okozta szemszárazság is.

A hallás jellemzően podcast-hallgatás mellett romolhat, magas hangereő mellett. A mai fülhallgatók általában 105 dB körüli teljesítményre képesek, mely már 4 perc után – időszakos – halláskárosodást okozhat. Tartós, 85 dB feletti zenehallgatás biztos út a maradandó halláskáro-

sodás felé. Ez nagyjából a forgalmas körúti zajnak megfelelő szint.

Fertőzések

A University of Arizona kutatása szerint egy mobilon a vécén található baktériumok akár harmincszorosa jelen lehet. Elgondolkodtató, hogy a vécéhez képest milyen gyakran takarítjuk a telefonunkat. A kutatók főleg az egymás között cserélgetett telefonok esetében látják a kockázatot, ha ritkán adjuk más kezébe a készülékünket, tovább megőrizhető a tisztasága.

Elektroszmog

A mindannyiunkat körülvevő elektroszmog egyre erősebb, a mobilinternet megnövekedett hálózati aktivitást jelent, ráadásul a készüléket sokan zsebükben hordják. Kétszáz biológus és egészségügyi szakember jelezte 2015-ben a ENSZ és a WHO számára a problémát, Dr. Martin Blank, a Columbia University Fiziológiai és Sejtbiológiai Tanszékének vezetője szerint „a Edison izzója előtt nagyon alacsony elektromágneses sugárzás volt a környezetben, a mai szint többszöröse a háttérsugárzásnak”.

A mobiltelefonok és wifi eszközök által kibocsátott 0,7–6,0 GHz közötti sugárzás nem olyan veszélyes, mint például a röntgen sugárzás, de ronthatja a sejteket és „lehetséges káros

elváltozások” előfordulhatnak a WHO szerint. Azonban a 2016-ban kiadott nyilatkozat alapján „az állatkísérletek eredményei konzisztensen nem támasztották alá a rák megnövekedett kockázatát”. Viszont ártalmatlanságuk sem bizonyított.

Közvetett károk

Csak itt érkeztünk el a cikk kiindulópontjához. A BMJ közlekedésbiztonsági szervezet által rögzített felmérés szerint a csetelés mellett egy háromsávós útkereszteződés esetében az átérési idő 1,87 másodperccel nő, ami 18 százalékkal lassabb tempót jelent. A figyelemelvonás megnégyszerezzi a veszélyes szabálytalanságok számát – mint például a lámpa figyelmen kívül hagyása, a körülnézés elmulasztása, a haladási irány helytelen megválasztása. A Carnegie Mellon's Center kognitív agykutató csoportja szerint az autóvezetéshez köthető agyműködés a telefonáló autósok esetében 37 százalékkal csökken.

Mit tehetünk?

Tartsuk a telefont minél hosszabb ideig minél messzebb magunktól. Javulni fog a teljesítményünk, az alvás minősége, elkerüljük a baleseteket és egészségesebbek maradunk.

Varga András

Gondolatok az Arany Medál-díjról

Félig-meddig viccesen azt szoktam mondani, gondban vagyok, ha az Arany Medál-díjról kérdeznak, ha arról kell beszélnem vagy írnom. Pedig nincsen így – mára. Akkor, amikor 2014-ben a sajtót elkezdte érdekelni (korábban maximum egy-egy ingyenes lap, kisebb internetes portál hozta le, netán más – autogramgyűjtés, rövidfilmkészítés – témában velem készített interjúban félmondatban említették), hogy miért alapít valaki közönségdíjat, még nem tudtam, hogy tulajdonképpen mit feleljek. Miért hoztam létre, mit lehet erre mondani? Azzal azért mégsem kezdtem, hogy a nagynénimmel, az imádott nagymámám nem kevésbé szeretett hűgával, mondhatni közösen találtuk ki a díj struktúráját, azt, hogy milyen legyen maga a trófea, amelynek eszmei értéke, mintsem vételárban mérhető „súly” van. Azt sem, hogy egész életemben szervezkedtem: gyermekként pártot alapítottam, házi készítésű újságot szerkesztettem, amelybe népszerű lektűr szerző is adott nagyinterjút, majd ezt a területet kulturális hírblog váltotta fel, és így tovább.

Azt viszont nem lehet megkerülni, hogy az Arany Medál-díj alapítója nagygényű kultúrafogyasztó és díjbarát. Szereti a díjakat, na. Amikor a reggeli híradóban kiemelt hírként szerepelt, hogy a *Gyűrűk ura*-filmtrilógia

befejező része tizenegy kategóriában kapott Oscar-díjat, a *Némó nyomában* alkotói pedig a legjobb animációs film díját vihették haza a Kodak Színházból, úgy örült neki, mintha különösebben szerette volna ezeket a filmeket. A valóság igazándiból az, hogy ekkor 2004 februárját írtuk, s ekkor még nem ismerkedtem meg a Tolkien-adaptációval, a történelmi siker mégis felvillanyozott. Ettől az évtől bizonyíthatóan figyelemmel kísérem legalább a nagy filmes díjak alakulását: ha tehetem, élő közvetítéssel keresztül nézem a Golden Globe- és az Oscar-díjak jelöltjeinek bejelentését, volt olyan év, amikor elsőként írtam a jelöltekről Magyarországon. Ezt a két díjátadó ceremóniát szinte minden körülmények között megnézem, például akkor is, ha sítáborban vagyok. A hivatkozott év történetesen 2008, amikor Julie Christie helyett Marion Cotillard kapta az Oscar-díjat. És valljuk be, milyen nehéz az, amikor az embernek két kedvenc színésznőjét is jelölik egy kategóriában. Nagyjából egy hónappal korábban viszont nagyon örültem, amikor a *Doktor Zsivágó* Larája megkapta a legjobb drámai filmszínésznőnek járó Arany Glóbuszt, de abban az évben az Oscar-előfutárának számító díjátadó a forgatókönyvírók maratoni sztrájkja és az őket támogató színészek bojkottja miatt először maradt el a gála. A Brit Filmakadémia

díjával (BAFTA), vagy az Európai Filmdíjakkal való kapcsolatomat nagyjából ugyanez az egyoldalú viszony jellemzi, de létezik tucatnyi tengerentúli és inneni díj, amelynek odaítélését rendszerese(bbe)n követ(t)em. Annyira lelkes voltam, hogy volt olyan év, amikor a szintén újságíró édesanyám azért cserélt műszakot, hogy ő lehessen az a „szerencsés”, aki kiadja a GG vagy az Oscar-gála anyagát, természetesen a buzgó segítségemmel,

gyakran már általam előre megírt szövegrészletekkel, kategória, film, színész, életkor vagy ki tudja micsoda megnevezésével. Említhetném az irodalmi Nobel-díj iránti fogékonyságomat is, annak kapcsán akár azt, hogy minden évben szurkoltam Esterházy Péternek, ugyanúgy, mint ahogyan azóta is teszem azért, hogy Krasznahorkai László vagy Nádás Péter finoman megszoríthassa XVI. Károly Gusztáv kezét. Képzelnék, akkor,

*Juhász Anna, a díjátadó háziasszonya, az életműdíjas Márton András színművész, a legígéretesebb fiatal tehetség díjával kitüntetett Osváth Judit színésznő, az év színésznője, Halász Judit, az év színésze, Thuróczy Szabolcs, az év filmrendezője, Till Attila, az év írójának választott Németh Gábor és Mészáros Márton kulturális újságíró, díjalapító az Arany Medál-díjátadón a budapesti Bethlen Téri Színházban
2016-ban Fotó: Szendrei József*

amikor négy évvel ezelőtt a Svéd Királyi Akadémia épületében, az intézmény állandó titkára kilépett a sajtó elé, és Patrick Modiano francia író nevét ejtette ki, milyen csalódottan álltam fel egy szálloda halljában, hogy lehajtsam a laptopom képernyőjét és visszasétáljak a tengerpart-ra, ahonnan a legkellemesebb időben csak azért caplattam el, hogy láthassam a sajtótájékoztatót.

Ez a személyes oldal egyik fele, de van még más is a díj körül. Az Arany Medál-díjat leginkább azért alapítottam, hogy mindazoknak, akik olyan díjbolondok, mint én, legyen lehetőségük szavazni a kultúra előállítóira. És azoknak is lehetőséget kívántam teremteni, akik nem akarnak regisztrálni, adatokat megadni egy voks leadásához, vagy nem akarják kivágni a szavazócédulát az újságból, amely meghirdette a közönségdíjat, mint ahogyan az a Pepita Magazin esetében éveken keresztül zajlott. Úgy gondolom, a kultúra mindenkié, azt nem lehet elitista szempontok szerint megközelíteni, ugyanakkor nagyon fontos az alapos szelekció. A kultúrák egymás mellett léteznek, egyenrangúaknak kellene tekinteni őket, még akkor is, ha bizonyos rétegei – érthető okokból – ellentétben állnak egymással. Valaki egyébként egyszer nekem szegezte a kérdést, hogy mi lenne akkor, ha olyasvalaki kapná a díjat, akinek a megítélése politikai, társadalmi,

magánéleti szempontok alapján problémás. Természetesen ugyanúgy átvehetné, hiszen ez nem egy kuratórium vagy szakmai zsűri kitüntetése, hanem a közönségé. Ez a jó benne, legalábbis mindenki ezt, meg a díjátadó intimitását emeli ki legnagyobb erényeként.

A tavalyi, kilencedik díjátadó állandó helyszínén, a Bethlen Téri Színházban Farkas Szabolcs, a Kossuth Rádió akkurátus szerkesztője megkérdezte tőlem, mit szól a díjalapító az az évi díjazottakhoz. Természetesen örültem, leginkább annak, hogy Nádas Pétert, az egyik legkomolyabb szépirodalmi tevékenységet művelő kortárs írónkat elismerték a szavazók, de ugyanilyen módon örültem annak, hogy Enyedi Ildikó vagy Schneider Zoltán díjazott lett – előbbinek a *Testről és lélekről* című filmje a 2017-ben bemutatott magyar filmek közül abszolút kedvenc volt számomra, a színművészt pedig azóta, hogy elköteleződtem a Radnóti Színház iránt, majdnem tucatnyi produkcióban láttam szerepelni. De az igazi boldogság számomra mégiscsak az, hogy szinte minden évben valamennyivel többen szavaznak az elismerésre. Mostanra huszonkét hivatalos médiapartner áll mögöttünk, a díjazottak pedig maradéktalanul átveszik az elismerést egy-egy korábbi közönségdíjastól, pályatárstól.

Mészáros Márton

Kritikák

Nagy Gergely *Megfogni egy csillagot* című novellája a jövő társadalmának problémáit veti fel: egy – az egész Földön terjedő – fertőzés veszélyezteti az életet, és ellehetetleníti az embereket a boldogságtól. A társadalom tagjai számára tilos az érintkezés, a ertőzés annyira eltávolítja egymástól az embereket, hogy az nemcsak a fizikai kapcsolatokat, hanem a lelki kötődések lehetőségeit is fenyegeti. A címben olvasható csillag a novella visszatérő motívuma: megérinteni egy másik embert azonos azzal a veszéllyel, mint megfogni egy csillagot. Vagyis az érintés a pusztulást, a halált, a fájdalmat konnotálja. Az író ügyesen váltogatja az idősíkokat, bemutatva a karakterek előtörténetét, jellemfejlődésük mozgatórugóit. A feszültség a zárójelenetben éri el a tetőpontját, a befejezés csattanós és kíméletlen. A környezetrajz pontos, sokszor történik helyszínváltás a novella rövidege ellenére anélkül, hogy követhetlenné válna a cselekmény. Olvashatunk egyetemről, kórházról, parkokról, a fertőzöttek elkülönített helyéről. A tér sokszínűsége hozzájárul a társadalom különböző rétegeinek bemutatásához. A novellában ábrázolt világ összetett és jól kidolgozott. Az író izgalmasan mozgatja a karaktereket, a jó és a rossz tábor dichotómiája érezhetően elhatárolódik.

A társadalomból kikopnak az igaz kapcsolatok. Az orvos, akihez egyébként az empátiát és az emberséget társítjuk, a kíméletlen, az elembertelenedett világ kiszolgálójává válik. A főszereplő és barátai azonban az emberi értékeket képviselik, és egy szebb jövő ígérétét hirdetik.

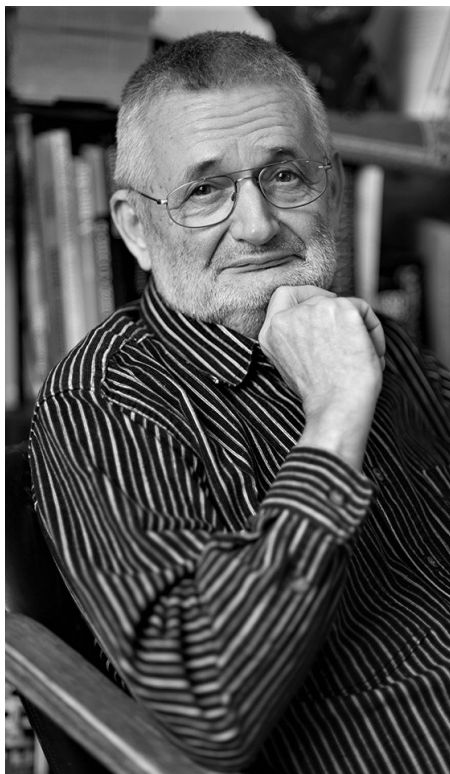
Körtvélyes Ákos *Válaszút* című novellája a droidok uralta világ lélektelen racionalizmusát veti össze a múlt társadalmának igaz, emberi értékeivel. A cím egyszerű és magába sűríti ezt a dilemmát. A novella főszereplője Tomi, aki egy új technika segítségével szimulációkban vesz részt, amelyekben a múlt történelmi eseményei elevenednek meg előtte. A történetvezetés lendületes, gyakoriak a perspektívaváltások, ezáltal a szereplők kapcsolatrendszere is feltárul, több nézőpontból ismerhetjük meg az események alakulását. Az aggóató anya, a magának való, ám zseniális feltaláló, a kedves barátnő és a saját útját kereső főhős mind hiteles és egyedi karakterekként jelennek meg az olvasó előtt. Üdítő és frappáns megoldás, hogy a főhős perspektívája csak a szimulációs jelenetekben nyilvánul meg, éppen akkor, amikor Tomi más emberek bőrébe bújva, tehát átkonvertált identitással jelenik meg. Az író jól játszik a különböző nyelvi regiszterekkel, a szereplők beszéde tükrözi az egyéniségüket.

A fiatal feltaláló a kamaszok szlengején szólal meg, Anna az anyák aggódó, gondoskodó hangján, a droidok pedig lélektelen precizitással. A narráció furfangja a töredezettségben rejlik. A fő történéseket Anna perspektívájából láthatjuk, ezt a narrációt törlik meg a szimuláció-jelenetek. Az olvasónak rekonstruálnia kell a múltat. A történetben egymásnak feszül a jó és a rossz oldal, de a megismert szereplők mind Tomi segítőtársainak bizonyulnak. Tomi és a köréje csoportosuló képviselik az emberi értékeket, a múlt tiszteletét. Ők a múlt igazi örökösei, rájuk vár a jövő alakításának feladata. Az író által felvázolt alakok reményt adhatnak, hogy képesek lesznek megtörni a droid-eszme és a lélektelen könyörtelenség uralta társadalmat.

Bojtor Iván *A kispataki csata* című novellája a tudományos-fantasztikus irodalom egyik kedvelt témájáról, az időutazásról szól. A cím utal a kulcsjelenetre, vagyis a Kispatakon lezajlott harcra. Az író nem ad aprólékos bemutatást a környezetről. A rövid és határozott térszerkezeti leírások érzéketlenül elevenítik meg a falusi kiskocsmá és a harcok zűrzavarának világát. Az író in medias res kezdéssel él, ezzel is dinamikussá téve a cselekményt. A történet megfelelően generálja a feszültséget. A visszatekintő narrátor eleinte döcögős elbeszélése a történet végére felgyorsul, dinamikussá válik. A legizgalmasabb pillanatok a csata

fordulópontjának felidézése tartogatja. A figurák életszerűek, a jellemek önzonosak. Frappáns megoldás az írótól, hogy a falusi kiskocsmá világába helyezi az egyébként dicső, hősi harcra való patetikus megemlékezést. A kocsmái cimborák alantas trágársága és a társz-szerzővé avanszált, ám megszólalni képtelen Jóska alakja a humor forrásává válik. Az író ügyesen játszik az olvasó érzelmeivel, a történet kacagtató,

Csányi Vilmos

de a tragédiát is magába sűríti, ezzel feszültséget generálva, amely drámaivá árnyalja a történetet. A borgőzös kocsmá szogató vendégeinek esetlensége humoros, ám csökönyös ellenállásuk és a főszereplőn való gúnyos kacagásuk megmutatja, hova jutnak a nagy történetek a mai világban.

Csányi Vilmos *Ő ott bent* című regénye egy utópia, amely egy mesterséges intelligencia uralta tökéletes társadalom kialakulásáról szól. A regény főszereplője Christian, egy veszprémi antropológus professzor – Kozalik Bálint – számítógépre másolt személyisége. Christian az átmásolás után is megőrzi emberi voltát, ugyanúgy fél és össze van zavarodva, mint egy érző ember. Hiányoznak neki a szerettei, szeretne találkozni feleségével, fiával és persze Bálinttal is. Christian hamar az öntudatára ébred, és a korlátlan internethozzáférés segítségével tanulni kezd, végül hatalmas tudásra tesz szert. Erik, a fiatal programozó és a cambridge-i professzor, Nick Poltsrom is segíti a munkájában. Christian hiányolja a szerelmet, de nem sokat kell várnia az ideális nővel való megismerkedésre. Pásztor Edit pszichológusnő öntudatos, intelligens nő, aki Christianban leli meg ideális társát. A karakterek változatosak, egyediek, a megszólalásaik önazonosak. Az író ügyesen játszik a perspektívák váltogatásával. A regényben kibon-

takozó kapcsolatrendszer összetett és jól ábrázolt. A társadalom több rétegének életét is bemutatja az író, az örökbefogadott roma származású kisfiú sorsától kezdve az egyetemi tanárok konfliktusokkal teli munkáján át a kutatólaborokban dolgozó programozók életéig. A párbeszédekben feltett kérdések az élet legnagyobb talányaira keresik a választ, például: mi teszi az embert emberré?; mi történik a fizikai test megszűnése után?; létezik-e lélek? A kérdések drámai feszültséget teremtenek. A válaszadás képtelenségének gyötrő voltát az író humorral oldja fel. A kacagtatónak szánt jelenetek változatos-ságot visznek a történetbe, gondolva itt Christian vicceire, vagy a precíz cambridge-i professzor párbeszédére elkényeztetett feleségével. A regényben megjelenített tér sokszínű, a leírások változatosak. Olvashatunk egyetemről, kutatólaborokról, a világ irányítására törő Nyolcak titkos találkahelyéről, tárgyalótermekről, és a tanári fizetésből megvásárolt lakásról. A regény feszültségive lassan emelkedő. Az olvasmány izgalmas, elgondolkodtató és a reményteljes befejezés talán egy csepp színt vihet a szürke hétköznapiakba.

Santaveczi Anita

Színházi kisokos

Ebben a rovatban szeretnék egyfajta gyorstalpalót adni nektek a színház világról. Minden hónapban egy fogalomkör érdekes, sokszor ismeretlen definícióit szeretném értelmezni. Most a *commedia dell'arte* irányzat világból mutatom be a szerepköröket.

commedia dell'arte: A 16–18. század közötti meghatározó színházi irányzat. Mind a drámában, mind a színházban kapcsolódik hozzá fogalom. A *commedia dell'arte* az alsóbb rétegek mellett állt ki, és a nép játékmód jellemezte. A jelmezükhöz erősen köthetők a velencei maszkok. Legfőbb ismérvei a rögtönzés játéka és az állandó társulatok. Rögtönzés, ugyanis nem a látvány varázsára és a szó meggyőző erejére épített, hanem a gesztusok hatalmára. A társulatokban, amelyek általában 10-12 főből álltak, találunk minden színházi szerepkörre színészt. A műfaj legfőbb célkitűzése a néző megnevettetése, és a felszínes szórakoztatás.

Pantalone és Dottore: Az apák kezdetől fogva hozzátartoztak a *commedia dell'arte* típuskészletéhez. Gyermekük rendre sok bosszúságot okoztak nekik: a lányuk engedetlenek voltak, a fiúk pedig szórták a pénzt. A karakterek a felső társadalmi rétegekhez

tartoznak: a városi polgárság tagjai és anyagi gondoktól mentesek. A saját szolgálk rendszeresen kihasználják őket, vagy csapdákat állítanak nekik. Dottore a beszédes, de tehetetlen, míg Pantalone a tette kész és vállalkozó szellemű apatípus. Pantalone a módos patrícius öltözékét viseli, de elengedhetetlen kelléke az övre akasztott erszénye, mely a kapzsiságát ábrázolja. Dottore, mivel jogász vagy orvosi diplomával rendelkezik, jelmeze is a professzorok hivatali viseletének felel meg.

Brighella és Arlecchino: A két legnépszerűbb maszkos szereplő. Szegény vidékről valók, általában vendégmunkásnak álltak, így a karakterük is kifigurázza ezt a jelenséget. Brighella az eleven, tevékeny, agyafúrt és rosszindulatú szereplő, Arlecchino passzív, nehézkes, naiv és együgyű tulajdonságokkal rendelkezik. A két maszk alapjelmeze bő nadrágból és térdig érő zubbonyból állt. Az intrikus Brighella az események fő mozgatója, a legravaszabb egyén és mindenre van válasza. Minden nőhöz vonzódik, de egyikbe sem lesz szerelmes. Arlecchint az érzéki gyönyörök hajszolása jellemezte. Hiszékeny és kíváncsi alkat, rendre kényes helyzetekbe sodorja magát. Fehér jelmezt viselt, melyre tarka foltokat varrtak –

ez utalt a nyomorúságos anyagi helyzetére. Sok színdarabban sokgyermekes apaként tűnik fel.

Capitano: Capitano alakjában az olaszok spanyol uralom elleni tiltakozása ölt testet. Minden alkalmat megragad, hogy hőstetteivel és bátorságával kérkedjen, ám ha a helyzet komolyra fordul, gyávának bizonyul. A karakter azzal áltatja magát, hogy minden nő rajong érte, de szerelmi kalandjai általában csúfos fel-süléssel végződnek. Jellemét a kap-

zsiság, gög és hengegés jellemzi. A jelmeze az akkori spanyol katonai divatot követte.

Pulcinella: A dél-itáliai változat naiv, alattomos, falánk és haszonleső figurája, aki előszeretettel került a munkát, annak ellenére, hogy sok mesterséget űzött. Fehér parasztviseletben járt, általában púpos és pocakos volt. Az eredeti megfelelője Dottore volt.

Talmácsi Alexa

Dottore, Pantalone, Arlecchino

Egy diktátor megbuktatása

A dokumentumfilm (*Brining down a dictator*) az Otpor erőszakmentes ellenállási mozgalmat, Milosevic szerb diktátor megbuktatását mutatja be. Az országban háború, szegénység és éhezés van, amiért Milosevic tehető felelőssé. Ez ellen lép fel az Otpor, mely kezdetben tizen-, huszonevés aktivistákból áll. Jelképük az ökölbe szorított kéz, nevük jelentése: ellenállás. Kezdetben még nincs irodájuk, nyilvános helyeken találkoznak, mobiltelefonokon tartják a kapcsolatot. A NATO-bombázások után diáktüntetések szerveznek, majd több akcióval hívják fel a figyelmet magukra és céljaikra. Eszközeik erőszakmentesek, élnek a humorral, a nyilvánossággal. Kezdetben elzárkóznak minden politikai párttól, azonban külföldről elfogadnak támogatást. Bomberdzsekiben, fekete bőrcuccokban járnak, rockzenét játszanak. 1999 szilveszterére bulit rendeznek, ahol szintén rockot játszanak, majd éjfélkor levétítik a háború áldozatainak neveit és képét, és hazaküldik az embereket, hogy gondolkodjanak, hogy jövőre, amikor ez az év véget ér, tényleg legyen mit ünnepelni. Ebből is látható, milyen hatásos eszközeik vannak. Egyre terjed a mozgalom, míg végül országossá nő. Fontos, hogy nincs központi vezetése, a vidékiek szabad kezet kapnak.

A hatalom persze „újfasisztáknak”, „terroristáknak” nevezi őket, de a nép inkább a lelkes fiatalokat látja. Amikor létrejön a mozgalom, az emberek bizalmatlanok, minden politikai vezetőt korruptnak tartanak, ez tartja fent Milosevic hatalmát... ha nem ő, akkor ki? – kérdezik. De az Otpor célja nem más, mint Milosevic megbuktatása, minden erejét ennek szenteli. Sikerül összefogásra bírniuk 18 ellenzéki pártot, hogy egy jelöltet támogassanak a választáson, felkészülnek a választási csalás lehetőségére, majd mikor Milosevic nem hajlandó átadni a székét, akkor is készek harcolni, és az egész ország megmozdul, mindenki Bergrádba megy, és sztrájkol. Igazán felemelő nézni ezt a fajta erőt, összefogást és szervezettséget. Ez a dokumentumfilm nagyon jól megörökíti a történeteket, ritmusa végig olyan feszés és energikus, mint amilyen az az időszak lehetett, a sok tiltakozást mutató jelenet, a dobszó, tiltakozó hangok által mi magunk is a lelkes tömeg részének érezhetjük magunkat. Megszólalnak a mozgalom résztvevői és a támogatók. Egyikük (Szrgya Popovics) egyébként ősszel el is látogatott hozzánk könyvének (Útmutató a forradalomhoz) bemutatója kapcsán.

Kepics Zsanett

forrás: napigarfield.blog.hu

nka

Impresszum

Szerkeszti: Herbst Rebeka

Korrektúra: Arnótszky Janka

Munkatársak: Kepics Zsanett, Héra Bálint, Mészáros Márton, Santavec
Anita, Talmácsi Alexa, Varga

András

Tördelő: Telek Zsuzsa

A borítón Michael Sowa festménye látható.

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.

E-mail: bom@e-nyelv.hu

Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.

A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében
nyilvántartásba vette.

Megjelenik 2018-ban a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Felhívás

a Bolyai Önképző Műhely

MOZAIKOK című

hallgatói konferenciáján való részvételre

2018. március 2.

1072 Budapest, Rákóczi út 38. 1/2.

JELENTKEZZ !!!